

REFAH DEVLETİ VE GELİR DAĞILIMI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Hale BALSEVEN¹

Özet

Makale, Esping-Andersen tarafından sınıflandırılan üç refah rejimini İsveç, Almanya, ABD örnekleri çerçevesinde ve Türkiye ile karşılaştırmalı olarak irdelemektedir. Makalede, Esping-Andersen'in refah rejimi sınıflandırması gelir dağılımı ilişkisi kurularak analiz edilmektedir. Refah devleti reformlarla belirli alanlarda yapısal değişime uğrarken, görece büyüklüğünde azalma olmamıştır. Bununla birlikte, refah devletinin gelir dağılımı üzerindeki etkisi azalmıştır. Özellikle bu etkinin güçlü olduğu refah rejimlerinde bile gelir eşitsizliklerinde artma meydana gelmiştir. Analizler, gelir dağılımı sorununun sosyal refah rejimlerinden kaynaklanan nedenlerinin önemli olmayı sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Refah rejimi çerçevesinde gerçekleştirilen sosyal harcamaların niceliği ve niteliği gelir dağılımı eşitsizliğinde önemli unsurlardır.

Anahtar kelimeler: Kamu harcamaları ve refah programları, Refah programlarının etkileri, Kişisel gelir dağılımı, Sosyal güvenlik ve kamu emeklilik sistemi.

Welfare State and Income Distribution: A Comparative Analysis

Abstract

This paper analyzes the three welfare state regimes classified by Esping-Andersen on the basis of the Sweden, Germany and USA cases and in comparison with Turkey. The paper analyzes the welfare regime classification of Esping-Andersen by establishing a relation on the income distribution basis. While the welfare state has been subject to some transformation with reforms made in certain fields, its relative size did not decrease. Nevertheless, the impact of the welfare state on income distribution diminished. Even in welfare regimes where this impact is especially strong, income inequalities increased. Analyses reveal that the causes of the income distribution problem arising from social welfare regimes conserve their importance. The quantity and quality of social expenditures made in the framework of the welfare regime are important elements with regards to income distribution inequality.

Key Words: Government expenditures and welfare programs, Provision and Effects of Welfare Programs, Individual Income distribution, Social security and public pensions.

¹ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, halebalseven@akdeniz.edu.tr

GİRİŞ

Devletin gelir dağılımına müdahalesi özellikle ikinci dünya savaşı sonrası dönemde kıta Avrupa'sında çeşitli refah devleti uygulamaları ile kurumsallaşmıştır. Bu uygulamalarda refah rejimleri sosyal harcama sistemleri ile gelir dağılımına müdahale eden, eşitsizlikleri azaltan önemli bir işleve sahip olmuştur. 1970'lerden itibaren özellikle sosyal harcamalara dönük yüksek harcama düzeylerinin düşük büyüme oranlarına neden olduğu gerekçesiyle refah devletinin büyüklüğü tartışmaların odağında olmuştur. Akademik çalışmalar ekonomik performans ile refah devletinin büyüklüğü arasında ikna edici bulgular sağlamasalar da (Atkinson, 1995: 196), 1980 ve 1990'larda refah devletleri kapsamlı reformlara tabi tutulmaya başlamıştır (Pierson, 2001).

1980'lerden bu yana devletin sosyal refah uygulamalarında, liberal iktisat kuramları içinde özellikle Kamu Tercih Kuramı ve Anayasal İktisat'ın belirgin bir etkisi görülür (Arın, 1997:42). Bu kuramlara göre gelir dağılımı adaletsizliği sorunu, devlet müdahalelerinin etkinliği yok ettiği ve bu müdahalelerin kendisinin piyasanın yarattığı sorunlardan daha büyük sorunlara neden olduğu savunusuyla meşrulaştırılır. "Bu yaklaşım herkesin üzerinde anlaşabileceği bir norm olarak gelir dağılımına müdahalelerin toplumdaki en uç yoksulluğu ortadan kaldırmak olduğunu savunmuştur" (Arın, 1997:85).

Oysa neoklasik refah iktisadının devletin gelir dağılımına müdahalesini piyasa başarısızlıkları temelinde doğrulayan geniş bir literatürü bulunmaktadır. Devlet özellikle kapsamlı bilgi asimetrisi, kredi kısıtları, ters seçim koşulları altında risklerin etkin bir garantörü olabilir. Barr'a göre (2004: 93), refah devletinin pek çok kurum ve programları serbest piyasalara yayılmış teknik problemlere bir yanittir. Dolayısıyla refah devleti sadece yoksulluğun azaltılması, adalet, haysiyet ve sosyal dayanışma gibi dağıtımsal amaçlara hizmet etmez, gelir ve tüketimin istikrarının sağlanması ve sigorta sistemleriyle etkinlik amaçlarına da hizmet eder. Wilensky ve Lebeaux (1965) kurumsal bir refah devleti için etkinlik temeli bulunduğunu kanıtlamıştır.

1980 sonrası dönemde refah rejimlerinde yapılan reformlarda "etkinlik" temelinin öne çıkartılması adaleti sağlamakla birlikte, etkinliği olumsuz etkilediği savunulan uygulamaların hedef alındığı görülmektedir. Bu reformların gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri tartışmalı olmuştur. Bu makalede karşılaştırmalı refah devleti teorisi ve Esping-Andersen'in refah devleti sınıflandırma sistematigi temelinde farklı tipteki refah rejimlerinin gelir dağılımı üzerindeki etkileri tartışılmakta ve ABD, Almanya ve İsveç örnekleri Türkiye ile karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Makalede her dört ülkenin yer aldığı OECD veri tabanı yanında gelir dağılımı eşitsizlikleri için SWIID veri tabanı kullanılarak karşılaştırmalı bir analiz yapılmaktadır. Makalede öncelikle refah rejimlerinde somutlaşan devletin gelir dağılımına müdahalesini açıklayan teorik yaklaşımlar

açıklanmaktadır. İzleyen bölüm konu ile ilgili ampirik literatürü açıklar. Son bölüm refah rejimlerindeki reformların gelir dağılımı üzerindeki etkilerini irdeler.

I. REFAH DEVLETİ ve GELİR DAĞILIMI: TEORİK LİTERATÜR

Refah devleti nakit transferlerⁱ, sağlık, eğitim, gıda, konut ve diğer refah hizmetleri aracılığı ile; etkinlik, yaşam standartlarının desteklenmesi, eşitsizliğin azaltılması/gelir dağılımında adalet ve sosyal entegrasyon amaçlarına ulaşmayı hedefler. Bu bağlamda etkinlik amacı; GSMH'nin etkin bir kısmının refah amaçlarına tahsisi, refah devleti kaynaklarının farklı araçlar (nakit transferler ve hizmetler)arasında etkin tahsisi(mikro-etkinlik) ve refah politikalarının emek arzı, istihdam ve tasarruflar üzerinde olumsuz etkilerinin minimize edilmesini kapsamaktadır (Barr, 1992:745). Refah devleti; yoksulluğun azaltılmasını, alışılmış yaşam standartlarının korunmasını ve kişilerin yaşamları boyunca düzenli bir gelire sahip olmasını sağlayan refah kurumlarını oluşturarak kişilerin yaşam standartlarını destekler.

Refah devletinin gelir dağılımında adaletin sağlanması yada eşitsizliğin azaltılması amacı, dikey eşitlik ve yatay eşitlik kavramları ile ifadesini bulur. Dikey eşitlik, sistemin geliri düşük gelirli kişi ve ailelere doğru yeniden dağıtmasını öngörmektedir. Bu anlamda gerçekleşen dikey yeniden dağılım ile gelirleri eşitlemenin derecesi kısmen vergi sisteminin artan oranlılığına, kısmen de gelir transferlerinin en kötü durumda olanlara tahsisine bağlıdır. Geniş bir yelpaze sunan transferler; gelir testine dayalı transferler ve gelir testine dayalı olmamakla birlikte alıcıların düşük gelirli olduğu transferler yanında, kişi başına ödenen katkıdan (vergi) daha fazla yararın düşük gelirliye sağlandığı mal ya da hizmetleri kapsamaktadır.

Belirli mal ve hizmetler için minimum standartların oluşturulması, mal ve hizmetlere ulaşabilmekte eşitlik ve fırsatlarda eşitlik ise yatay eşitlik kavramı ile ifade edilmektedir. Devlet bu durumda regülasyon (ayırıcılığa karşı yasalar), sübvansiyon (düşük gelirli kişilere yardım) ve kamu üretimi (ücretsiz eğitim, sağlık) aracılığıyla piyasaya müdahale eder (Barr, 2004:87).

Refah devletinin nasıl dizayn edildiğine bağlı olarak gelir dağılımı üzerindeki etkileri farklılaşır. Vergi ve sosyal harcamaların eşitlikçi etkisi dikey eşitlik ve yatay eşitlik arasındaki denge ile belirlenir (Esping-Andersen, 2009: 639). Bu denge farklı refah rejimlerinde önemli farklılıklar gösterir.

Esping-Andersen (1990:21) emek gücünü piyasaya tabi olmaktan çıkaran (meta alanı dışına çıkaranⁱⁱ) hakların kazanım süreci bağlamında ayırt ettiği üç refah rejimi tanımlar. Liberal, muhafazakar ve sosyal demokrat refah rejimleri piyasa etkinliği ve sosyal adalet arasındaki denge açısından farklı gelir dağılımı sonuçları üretir. Sosyal demokrat refah rejimi, tüm yurttaşlara üniversal haklar ve

sosyal yardımlar sunan, çocuk ve yaşlı bakımı başta olmak üzere sosyal hizmet ağırlıklı bir refah rejimidir. İşsizliği ortadan kaldıracak ve maksimum istihdamı teşvik edecek bir sosyal politika ve aktif emek piyasası politikaları uygulanır. Bu rejimde geniş kapsamlı üniversal destekler gelir eşitleyici etkiye sahip olmayabilir. Fakat yüksek ve düşük gelirliler vergilendirildiği için net sonuç dikey yeniden dağılımdır. Bu noktada önem arz eden bir husus, sosyal hizmetlerin standart olarak sunulmaları halinde bile refah düzeyindeki iyileştirmenin düşük geliri aileler için daha fazla olmasıdır. Ayrıca, sosyal hizmet sistemi kadın istihdamını destekler ve kadın işgücü hanelerinin en alt dilimini daha fazla kapsadığı için daha fazla gelir eşitliğini teşvik etmektedir. Esping Andersen ve Myles (2009:647)'e göre rejim maksimum istihdamı hedeflediği için, en önemli etki, yeniden dağılım geliri öncesi gelirleri eşitlediği ölçüde ortaya çıkar.

Muhafazakar-korporatist rejimde devletler piyasadaki sınıflar arası ikiliği uzlaştırıcı bir rol üstlenmektedir. Bu rejim, çalışan sınıflara yönelik yeterli bir refah sağladığı için metalaşma düşüktür. Zorunlu sosyal sigorta sisteminin cömert ödemeler sağlaması ve istihdam edilmiş nüfusun genişliği nedeniyle piyasanın rolü marjinaldir. Sigorta sisteminin yaygınlığı yatay yeniden dağılımı sağlar (Esping Andersen ve Myles, 2009:648). Bununla birlikte, çalışmayanı kapsamaması yönüyle rejimin dağıtımsal etkinliği düşüktür. Özellikle, güçlü emek piyasası regülasyonu ve yüksek emek maliyetleri istihdama ilk girişleri güçleştirir. Bu nedenlerle, genç işsizliğin yaygın ve kadın istihdamının yetersiz olması, dikey yeniden dağılım etkisini düşürür. Ayrıca bu rejimde, refah ödemeleri aile üyelikleriyle yapılandırılmıştır. Annelik ve kariyeri uzlaştırmaya yardım edecek politikalar yetersizdir. Kadının işgücüne düşük katılımı (özellikle yalnız aileler için) olumsuz gelir dağılımı etkileri oluşturur.

Liberal iş ahlakını temel alan liberal refah rejimlerinde ise piyasa etkinliği merkezi önemdedir. Bu rejimde bireylerin çoğunun refahı piyasadaki elde edebildiği varsayımı ile minimum devlet müdahalesi öngörülmüştür. Devletin rolü piyasa ilişkilerini değiştirmek ya da bu rolü ikame etmek değil, güçlendirmektir. Bu nedenle rejim vergi indirimleri ile özel kesim tarafından sunulan refah sistemini desteklemek üzerine kurulmuştur. Metalaşmanın yüksek olduğu rejim, toplumun sadece en muhtaç kesimlerine asgari düzeyde bir refah hizmeti sunar. Devlet, gelir ihtiyacının kanıtlanması ile gelir testine dayalı ödemeler yapar (Esping-Andersen 1990). Sonuç olarak, özellikle yalnız aileler olmak üzere yoksulluk yüksek ve dağıtımsal etkinlik minimum düzeydedir.

Esping-Andersen'in üçlü ayrımı dışında Güney Avrupa Refah Rejimleri ile Asya ve Latin Amerika Refah Rejimlerini içeren sınıflandırmalar geliştirilmiştir (Arın, 2015; Sönmez, 2011). Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerde geçerli cılız harcama boyutunu ifade eden sınıflandırma kriteri ise "minimal refah devleti"dir. Bu ülkelerde geniş kapsamlı ve iyi yapılanmış bir sosyal güvenlik sistemi bulunmamakta, sosyal yardım ve diğer finansal yardımlar düşük gelir grupları ile

muhtaçların temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde ve sistemsel bütünlük içinde sağlanmamaktadır (Sönmez, 2011).

II. REFAH REJİMLERİ ve GELİR DAĞILIMI: AMPİRİK LİTERATÜR

Küreselleşme sürecinin refah rejimleri üzerindeki etkisine ilişkin Leibrecht vd. (2011:573) tarafından yapılan çalışmaya göre, bu dönemde, muhafazakar ve sosyal demokrat rejimler iki hipotez temelinde birbirine yaklaşmaktadır. Bunlardan etkinlik hipotezine göre; hareketli üretim faktörlerine yönelik mali rekabet, genelde kamu tüketim mallarında ve özelde refah arzında görece bir düşmeye neden olur. Tazmin ilkesine göre ise; hükümetler küreselleşme sürecinde artan ekonomik risklere karşı vatandaşlarını güvenceye almak için refah devleti harcamalarını genişletirler. Bu hipotez kamu tüketim mallarına ve özellikle sosyal harcamalara yönelik taleple yönlendirilen bir değişime işaret eder. Muhafazakar refah rejimlerinde tazmin hipotezi geçerli iken, sosyal demokrat refah rejimlerinde etkinlik hipotezi geçerlidir ve bu trendler her iki rejimin aynı noktaya doğru yakınsama eğiliminde olduğunu söyler. Liberal rejimlerde yakınsama ya da uzaksama baskısı yoktur.

Küreselleşme sürecinin refah devletleri üzerinde vergi sistemleri yönüyle, büyük ölçüde vergi rekabeti olgusundan kaynaklanan çok önemli etkileri olmuştur. Bu süreçte, devletler vergilemeyi kamu finansmanı ve gelir dağılımında bir adalet aracı olarak kullanma koşullarını kaybetmişlerdir (Önal ve Temelli, 2011: 64). Refah devletleri yaygın olarak “maliyet küçültme” motivasyonu ile piyasa işleyişini gelir transferleri yoluyla dolaylı olarak değiştirmeye yönelmişlerdir.

Refah rejimlerindeki yeniden yapılanmanın gelir dağılımı üzerindeki etkisine ilişkin farklı sonuçlar bulunmaktadır. Refah devletinin gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmaya dönük yeniden dağılım etkinliğinin azalmadığını savunan Kenworthy ve Pontuson (2005: 450) pek çok refah devletinin 1980 ve 1990’larda geliri yeniden dağıtıcı rolünün arttığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, yazarlara göre günümüzde refah devleti, çalışma yaşındaki hane halkları arasında piyasa gelir eşitsizliğindeki artışı tümüyle telafi edememektedir.

Immervoll (2011)’e göre, OECD ülkelerinde 1980’den bu yana gelir dağılımı trendleri incelendiğinde 1980-1990 ortasına kadar eşitsizliği yönlendiren temel olgu piyasa gelir eşitsizliği iken, bu dönemi izleyen 10 yılda eşitsizliğin artmasının temel nedeni yeniden dağılım gücünün pek çok ülkede azalmasıdır. Çalışmanın bulgularına göre, İsveç’te 1980 ortalarından 2000 ortasına kadar piyasa gelir eşitsizliği 6.5 puan artarken yeniden dağılımın bu eşitsizliği azaltıcı etkisi bu dönemde artarak 1995’te %87’ye ulaşmış, 2000 ve 2005 tarihlerinde ise sırasıyla %30 ve %45’e düşmüştür. ABD’de aynı dönemde piyasa gelir eşitsizliği 5 puandan fazla artarken, 1980’lerde yeniden dağılım bu eşitsizliği %3 arttırmış, 1994’te ise

%9 azaltmış, buna rağmen azaltıcı etki izleyen yıllarda düşmüş ve 2004'te ancak 1994 düzeyine ulaşabilmiştir. Almanya'da piyasa gelir eşitsizliği 1994'ten 2004'e 8 puan artarken yeniden dağılımın etkisi 2000'de %139 iken 2004'te %78'e düşmüştür. Bu veriler devletin eşitsizlikleri azaltmada daha az etkin olduğunu göstermektedir.

Ampirik çalışmaların bir diğer odağı eşitsizliği azaltmada refah devleti araçlarından hangilerinin etkili olduğudur. Joumard vd., (2012) OECD ülkelerinde nakit transferlerinin gelir dağılımı eşitsizliğini düşürmede vergilerden çok daha etkin olduğunu hesaplamıştır. Onların çalışmasına göre nakit transferleri 2000'lerin sonlarında gelir eşitsizliğini bahsedilen ülke grubunda yaklaşık %19 düşürmüştür. Bununla birlikte 1980-2000 sonu aralığında nakit transferlerinin yeniden dağıtıcı etkisinin azaldığı tespit edilmektedir. Bu azalma, kısmen artan oranlılık yükselirken işsizlik ödemelerinde gerçekleşen düşüşten kaynaklanmıştır. Yazarlara göre, nakit transferlerinin indekslenmesindeki sorunlar onların reel değerlerinin düşmesine neden olmuştur. Ayrıca OECD ülkelerinde yaşlı ve engelli emekli maaşları ve işsizlik yardımlarında artan oranlılık azalırken, aile ve konut yardımlarında artmıştır (Joumard vd., 2012:5).

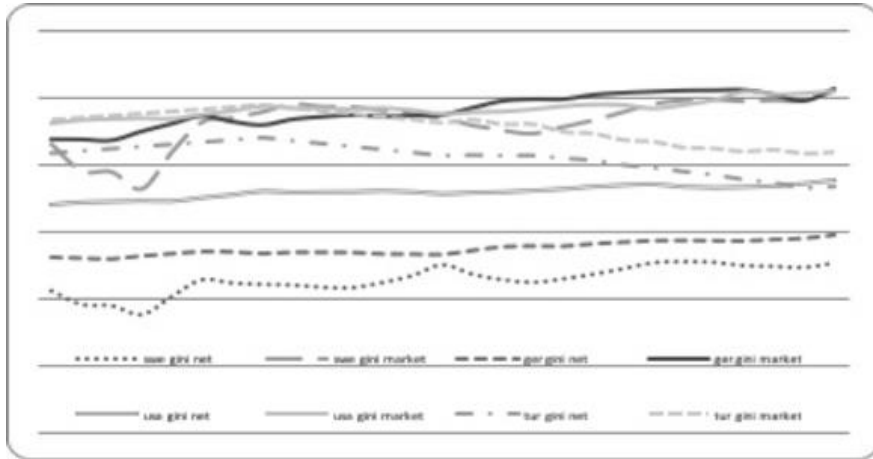
Fuest vd. (2010) 24 Avrupa Birliği ülkesinde vergi ve sosyal yardımların gelirin yeniden dağılım etkilerini ele aldıkları çalışmada kullandıkları iki ayrı yöntemde farklı sonuçlara ulaşmıştır. "Sequential accounting" yaklaşımında emekli aylığı ve sosyal yardımlar eşitsizliği azaltmada en önemli faktördür. Bu yaklaşımda Almanya'da emeklilik maaşları İsveç'ten daha fazla gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Buna karşılık sosyal yardımların eşitsizliği azaltma etkisi İsveç'te Almanya'dan fazladır. Ayrıca sosyal güvenlik ödemeleri Almanya'da eşitsizliği artırıcı yönde etki doğurmaktadır. "Decomposition" yaklaşımında ise vergiler ve sosyal güvenlik ödemeleri gelir eşitsizliğini azaltmada en önemli faktörken, (%30'dan fazla azalma) sosyal yardımların çok küçük bir etkisi bulunmaktadır.

Farklı refah rejimlerinin geliri yeniden dağıtıcı niteliklerine ilişkin yapılan ampirik çalışmalar ise büyük ölçüde benzer sonuçlar göstermektedir. Bunlardan Smeeding vd. (2004: 16)'in çalışması ABD'de yeniden dağıtıcı kamu politikalarının ve sosyal harcamaların eşitsizlik üzerinde gelişmiş diğer ülkelerden daha küçük bir etkiye sahip olduğunu ve özellikle yaşlı olmayan nüfus arasında hem düşük harcama hem de düşük ücretlerin gelir dağılımı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Onların çalışmasına göre yüksek harcama oranlarına sahip Kuzey ve Merkezi Avrupa ve İskandinav ülkeleri vergi ve transferler yoluyla ile gelir eşitsizliğini azaltmada en etkili gruptur. Bu ülkelerde gelir eşitsizliğindeki küçülme %40-48 aralığında iken ABD'de %18'dir.

III. REFAH REJİMLERİ VE GELİR DAĞILIMI

Grafik 1 1987-2013 arasında Solt (2016) tarafından hesaplanan standardize dünya gelir eşitsizliği veri setinde (SWIID) yer alan, piyasa gini ve devletin müdahalesi sonrası gini net değerlerinden yararlanılarak oluşturulmuştur. İsveç düşük net gini katsayısı ile gelir dağılımının en adil gerçekleştiği refah rejimidir. Onu Almanya, Türkiye ve ABD izlemektedir. Ele alınan dönemde Türkiye hariç tüm ülkelerde gini katsayısında meydana gelen artışlarla gelir eşitsizliğinde artış meydana gelmiştir. İlgili dönemde gini katsayısında İsveç'te 4.2, Almanya'da 3.3 ve ABD'de 3.6 gini puanı artış olurken Türkiye'de 5 gini puanı azalma gerçekleşmiştir (Ek Tablo). Grafik İsveç ve Almanya'da piyasa gini değeri ile gini net arasındaki farkın, dolayısıyla yeniden dağılım etkisinin büyük olduğunu, buna karşılık ABD ve Türkiye'de küçük olduğunu göstermektedir.

Grafik 1. Refah Rejimlerine Ait Gini Tablosu (1987-2013)

Tablo 1'de yer alan veriler ise üç refah rejimini gelir dağılımı göstergeleri açısından daha ayrıntılı karşılaştırmayı mümkün kılar. Ele alınan ülkeler arasında İsveç gini sıralaması, 80/20 ve 90/10 oranlarında en başarılı sonucu veren refah rejimidir. Almanya söz konusu göstergelerde ikinci sırada yer almasına rağmen her üç gösterge açısından da OECD ortalamalarının altındadır. ABD ve Türkiye ise her üç gösterge açısından OECD ortalamalarının üzerinde yer alarak ele alınan ülkeler arasında gelir dağılımı en bozuk ülkeleri temsil eder. Ülkeler arası farklılıklar çarpıcıdır. Örneğin, en fakirle en zengin arasındaki uçurumu ifade eden 90/10 oranı İsveç'te 2,8 iken ABD'de 5.9'dur, en yüksek oran ise 6.5 ile Türkiye'ye aittir.

Tablo 1'de yer alan veriler 1980-1990 ve 1990-2000 dönemlerinde gelir dilimlerindeki ortalama yıllık değişimi karşılaştırma imkanı verir. Bu veriler, eşitsizliğin alt gelir gruplarının gelirlerindeki azalış ve üst gelir gruplarının

gelirlerindeki artıştan kaynaklandığını gösterir. 1980-1990 döneminde, alt gelir dilimindeki hanelerin gelirlerindeki artış, üst gelir gruplarının altında kalmıştır. 1990-2000 döneminde ise İsveç hariç tüm refah rejimlerinde alt gelir dilimlerinde gelirlerde azalış meydana gelirken, en üst dilimde Türkiye hariç artışlar görülmektedir. Ülkeler arası farklılıklara bakıldığında İsveç ilk dönemde hem alt hem de üst gelir grupları açısından sınırlı bir gelir artışı gösterirken, ikinci dönemde üst gelir gruplarında alt gelir gruplarından daha yüksek gelir artışı gerçekleşmiştir. Almanya'da birinci dönemde üst gelir grupları lehine gelir artış hızı, ikinci dönemde ise alt gelir grupları aleyhine gelir azalışı ile çift yönlü gelir dağılımının olumsuz etkileri söz konusu olmuştur. ABD'de birinci dönemde temelde en üst gelir grupları lehine gelişme olmakla birlikte, görece dengeli gelir artış hızları, ikinci dönemde alt gelir gruplarındaki gelir azalışı nedeniyle bozulmuştur. Türkiye'de her iki dönemde de alt gelir gruplarında meydana gelen gelir azalışının olumsuz gelir dağılımı sonuçları, ikinci dönemde üst gelir gruplarında meydana gelen gelir azalışı nedeniyle kısmen giderilmiş görülmektedir. 1980-2000 sonu trend değerleri de Türkiye hariç bütün refah rejimlerinde hanehalkı gelirlerinin üst dilimde daha hızlı arttığını göstermektedir. İsveç'te bu artışın en yüksek seviyede olması çarpıcıdır.

Tablo 1. İsveç, Almanya, ABD ve Türkiye İçin Gelir Dağılımı Göstergeleri

	İSVEÇ	ALMANYA	ABD	TURKİYE	OECD ORTALAMASI
Gini ¹	0,234	0,298	0,381	0,430	0,311
Sıralama	2	15	27	29	30
Piyasa gini ¹²	0,37	0,42	0,45	0,47	0,45
Harcanabil. gelir gini ¹²	0,26	0,30	0,37	0,40	0,37
Emek gelirleri Gini ¹¹	0,27	0,36	0,430	0,33	0,33
S80/S20 ¹	3,3	4,8	7,9	9,1	5,3
P90/P10 ¹	2,8	4,0	5,9	6,5	4,1
1980-1990 ²					
Alt	0,5	0,4	1,2	-0,6	1,3
Orta	0,9	1,4	1,0	-0,7	1,5
Üst	1,2	1,6	1,9	1,4	2,1
1990-2000 ²					
Alt	1,4	-0,3	-0,2	-1,1	1,7 ⁴
Orta	2,2	0,5	0,5	-0,5	2,0 ⁴
Üst	2,8	1,3	1,1	-3,2	2,2 ⁴
En alt hane gelir yıllık değişim ¹²	0,4	0,1	0,5	0,8	1,4
En üst hane gelir yıllık değişim ¹²	2,4	1,6	1,9	0,1	2,0

	İSVEÇ	ALMANYA	ABD	TURKİYE	OECD ORTALAMASI
İstihdam dışı nüfus oranı ¹⁰	26,1	34,5	28,5	54,1	34,1
İşsiz hanelerde yaşayan nüfus oranı ¹⁰	6,2	19,4	6,3	10,4	9,7
YENİDEN DAĞILIM					
Nakit yardımlar ^{1,3}	32,2	28,2	9,4	16,9 ⁵	21,9 ⁶
Hanehalkı vergileri ^{1,3}	43,2	35,5	25,6	--	29,3 ⁶
Transfer ve vergilerin eşitsizlik azaltıcı etkisi ⁷	0,47	0,41	0,17	--	--
Eşitsizlikte azalma ⁸					
Kamu nakit transferleri					
Hanehalkı vergileri	0,12	0,08	0,04	--	0,70
En alt %20'lik gelir dilimine transfer	0,032	0,045	0,04	--	0,035
En alt gelir diliminden					

	İSVEÇ	ALMANYA	ABD	TURKİYE	OECD ORTALAMASI
alınan vergiler	8,5	4,9	2,3	--	5,4 ⁹
En alt gelir dilimine net transferler	2,8	0,7	0,4	--	1,2 ⁹
	5,7	4,2	1,9	--	4,2 ⁹

Kaynak: OECD, 2008, Growing Unequal, Table. 4.2., s.103; OECD;2015, Government at a Glance 2015.

- (1) 2000 ortasındaki değerleri göstermektedir.
- (2) Gelirlerdeki ortalama yıllık değişimdir.
- (3) Hanehalkı harcanabilir gelirindeki payı göstermektedir.
- (4) OECD 20' ye ait ortalamalardır.
- (5) Nakit yardımlara ilişkin veriler vergilerin neti olarak bildirilmiştir, hanehalkı vergileri ayrı olarak tanımlanmamıştır.
- (6) OECD 24' e ait ortalamalardır.
- (7) Hanehalkı gelirlerine ait gini katsayıları ile aynı yöntemle hesaplanan konsantrasyon katsayılarıdır.
- (8) Şekil 4.6'dan (s.112) türetilmiştir.
- (9) OECD 23'e ait ortalamadır.
- (10) 2005 yılı rakamıdır.
- (11) Kısa dönem kazanç eşitsizliğine ilişkin gini katsayısı, 10 yıllık bir zaman dilimi için yapılan simülasyon sonuçlarını göstermektedir (Veriler için bkz. Garnero, vd, 2016).
- (12) Reel hanehalkı gelirlerinde 1980 ortasından 2000'lerin sonlarına kadarki dönem trendini göstermektedir (Bkz: OECD, 2011).

Emek gelirleri ülkelere göre değişmekle birlikte, kişisel gelirlerin %60-70'ini oluşturmaktadır. Bu nedenle, gelir dağılımındaki değişimleri emek gelirleri üzerinden değerlendirmek önem taşır. Emek gelirleri için eşitsizliği (labor earnings inequality) ifade eden gini İsveç'te 0,27 ile en düşük ve ABD'de 0,43 ile en yüksek seviyededir.

Analiz edilen refah rejimleri arasında İsveç işsizliği minimumda tutmaya dönük bir refah devleti olarak piyasa gelir eşitsizliğinin en düşük gerçekleştiği ülkedir. İsveç'te istihdam dışı nüfus oranı %26.1 iken piyasa gini oranı %37'dir. İstihdam dışı nüfus oranı İsveç'in iki katından fazla olan (%54.1) Türkiye'de piyasa gini katsayısı da en yüksektir (0,47). Bununla birlikte, ABD istihdam dışı nüfus oranının düşüklüğü açısından İsveç'ten sonra ikinci sırada gelmesine rağmen

piyasa gelir eşitsizliğinde Türkiye'den sonra ikincidir. İstihdam dışı nüfusun düşüklüğü piyasa gelir eşitliğini her durumda sağlamamaktadır. Bu noktada, istihdamdaki nüfusun elde ettiği gelir düzeyini, istihdam dışı nüfusa sağlanan gelir transferlerini ve üst gelir dilimlerine sağlanan vergisel avantajları dikkate almak gereklidir.

Refah rejimlerinin gelir dağılımı üzerindeki etkisi piyasa geliri ile harcanabilir gelir eşitsizliği göstergeleri karşılaştırılarak analiz edilir.ⁱⁱⁱ Buna göre, en düşük harcanabilir gelir ginsine sahip İsveç'te piyasa gelir eşitsizliği ile harcanabilir gelir eşitsizliği arasındaki fark 11 iken Almanya'da 12'dir. Almanya harcanabilir gelir eşitliğini sağlamak açısından İsveç'ten daha aktif olmakla birlikte, sonuçta İsveç'teki gelir eşitliği düzeyine ulaşamamaktadır. Bu durum düşük harcanabilir gelir eşitsizliğinde düşük piyasa eşitsizliğinin önemli bir payı olduğunu düşündürmektedir. Nitekim İsveç refah rejiminde tam istihdama yönelik büyük bir teşvik, fonksiyonel dağılımın daha adaletli olmasına yol açmaktadır. Diğer uçta yer alan ABD'de ise piyasa gelir eşitsizliğinde 8 puan düzeyinde iyileştirme yapılmış olmasına rağmen, piyasa eşitsizliği diğer refah rejimlerine göre en yüksek düzeyde olduğundan harcanabilir gelir eşitsizliği de en yüksek düzeydedir. Türkiye 7 puan ile devletin piyasa gelir dağılımına müdahalesi yoluyla piyasa gelir eşitsizliğini azaltmada son sıradadır.

Devletin gelir dağılımına müdahalesinin daha eşitlikçi sonuçlar üretmesinde devletin yeniden dağılım yoluyla ne ölçüde müdahale ettiği kadar nasıl müdahale ettiği de önem taşır. Devlet piyasa gelirin transferler ve vergiler aracılığı ile müdahale eder. Hanehalkı arasında transfer ve vergilerin geliri yeniden dağıtıcı etkisi, onların harcanabilir gelir içindeki payına olduğu kadar tasarlanma biçimine de (artan oranlılık gibi) bağlıdır.

Tablo 2 incelendiğinde tüm ülkelerde hanehalkının aldığı nakit transferlerin hanehalkı harcanabilir geliri içindeki payının hanehalkı vergilerinden düşük olduğu görülmektedir. Transferlerin hanehalkı harcanabilir geliri içindeki payı açısından ülkeler arası bir karşılaştırma yapıldığında, sosyal demokrat ve liberal refah rejimleri iki uçta görülmektedir. İsveç'te transferler hanehalkı harcanabilir gelirin %32.2'lik katkı yaparken, ABD'de sadece %9.4'lük bir katkı söz konusudur. Üstelik, OECD ülkelerinde transfer harcamalarının hanehalkı harcanabilir gelir içindeki payı 1990-2000 arasında azalma yönünde bir değişim gösterirken (1,5) İsveç bu azalmanın en yüksek olduğu (5.7) ülkelerden biridir (OECD 2008: 103). Hane halkı vergileri açısından bakıldığında; vergiler harcanabilir gelirin İsveç'te %43'ünü absorbe ederken, Almanya'da %35,5'ini ve ABD'de en düşük düzey olan %25'ini absorbe etmektedir. Hanehalkı vergilerinin harcanabilir gelir içindeki payı 1990'dan bu yana OECD ülkelerinde 1,3 puan düşerken Almanya'da 3,5 puan, ABD'de 1,6 puan düşmüş; İsveç'te ise 1.2 puan artmıştır (OECD 2008: 103).

Hem transfer ve vergilerin hane halkı harcanabilir geliri içindeki paylarında ülkeler arası farklılıkların, hem de 1990'dan bu yana paylardaki değişimlerin gelir

dağılımı üzerindeki sonuçları analiz edildiğinde; İsveç ve Almanya'da hanehalkının aldığı nakit yardımlarının hane halkı harcanabilir geliri içindeki payı hanehalkı vergilerinden düşük olmasına rağmen, nakit transferleri gelir eşitsizliğini vergilerden daha fazla azaltır. ABD'de ikisi arasında önemli bir fark olmasına rağmen, gelir eşitsizliğini azaltma düzeyi aynıdır. İsveç ve Almanya'da nakit yardımlarının kapsamı ve düzeyinin eşitsizlikleri azaltmada etkili olduğu, ABD'de ise transferlerden ziyade vergi sisteminin eşitsizlik üzerinde etkili olduğu tahmin edilebilir.

Hanehalkı vergileri harcanabilir gelirin İsveç'te %43'ünü absorbe ederken, ABD'de %25'ini absorbe etmekle birlikte, İsveç'te yeniden dağılım etkisi (0,032) ABD'den (0,04) daha düşüktür. Bunun nedeni İsveç'te artan oranlılığın ABD'den düşük olmasıdır. Bununla birlikte, transferler ve vergiler birlikte değerlendirildiğinde, İsveç transfer ve vergilerin gelir eşitsizliğini azaltıcı etkisinde birinci sırada olup, onu az bir farkla Almanya ve büyük bir farkla ABD izlemektedir.

Tablo 2'den görüldüğü gibi, en yoksul gelir dilimine dönük transfer ve vergilerin etkisinde İsveç 5,7 ile OECD ortalamasının üzerinde birinci sırada yer alırken, Almanya 4.2 ile OECD ortalaması seviyesinde ve ABD sadece 1.9 düzeyindedir. ABD'de düşük transfer düzeyinin dikey eşitliği olumsuz yönde etkilemiş olduğu tahmin edilebilir. Ayrıca bu veriler tüm ülkelerde vergilerin eşitsizliği azaltmada düşük bir etkiye sahip olmasının dikey eşitsizliğe önemli bir katkı yapmış olabileceğini düşündürmektedir.

Son olarak, Tablo 2'deki veriler ilgili ülkelerde sosyal harcamaların bileşenleri açısından yatay ve dikey eşitlik karşılaştırması yapmaya olanak vermektedir. Dikey dağılım olarak adlandırılan ve gelirin zenginden fakire yeniden dağılımında önem taşıyan harcama kalemleri (çalışanlara gelir destekleri, yoksullara yardımlar ve diğer hizmetler) ile yatay dağılımda etkin olan harcama kalemlerinin (emeklilik ve sağlık) ülkelerdeki dağılımları sosyal harcamaların gelir dağılımı üzerindeki etkisine ilişkin fikir verir. Buna göre İsveç dikey dağılıma dönük harcamalara %47,8 ve yatay dağılıma dönük harcamalara %52,2 pay ayırarak oldukça dengeli bir dağılım göstermektedir. Buna karşılık Almanya ve ABD sırasıyla dikey dağılımda %28, %20.9 ve yatay dağılımda %72 ve %79.1 payları ile yatay eşitlik ağırlıkta bir sosyal harcama yapısına sahiptir. Almanya ve ABD için dikey yeniden dağılımın daha zayıf gerçekleşmesi, diğer ülkelere göre gelir eşitsizliğine önemli bir katkı yapmış görünmektedir. Ayrıca, Almanya için çalışmayanı kapsamayan sosyal güvenlik sistemi ve %34,5 düzeyindeki yüksek istihdam dışı nüfus oranı yatay yeniden dağılımın etkisini azaltan faktörlerdir.

Tablo 2. Refah Rejimlerinin Sosyal Harcama Göstergeleri (2012 yılı GSMH'daki % paylar)

Refah rejimi	Sosyal harcama	Emeklilik	Çalışana yönelik gelir destekleri	Sağlık	Diğer hizmetler	Özel sosyal refah
İsveç	26,5	7,2	5,3	6,7	7,3	3
Almanya	25,8	10,4	3,9	8,2	3,2	3
ABD	19,5	6,7	2,6	8,7	1,5	10,4
OECD	22,1	7,4	4,9	6,3	3,5	2,8

Kaynak: Adema, vd., (2011), Table 1.2, s.21.; OECD, Government at a Glance, (2015).

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Makale, ilk olarak, reformların yeniden yapılandırıcı etkisine rağmen, refah rejimlerinin kurumsal yapısındaki farklılıkların gelir dağılımı üzerindeki etkisinin geçerliliğini koruduğunu ortaya koymaktadır. İsveç refah rejimi diğer ülkelerle karşılaştırıldığında daha eşitlikçi bir sonuç yaratmaya devam etmiştir. Bu ülkede son dönemde gini artış oranlarına rağmen yatay ve dikey eşitliğin dengeli gerçekleşmesi bu sonuçta etkili olmuştur. Almanya'da olduğu gibi dengenin sosyal risklere karşı kolektif sigorta sistemi temelinde yatay eşitlik ağırlıkta olması aynı ölçüde eşitlikçi bir sonuç yaratmamaktadır. Almanya'da emekli ödemeleri başta olmak üzere nakit transferlerine dayalı ödemeler ve hizmetler son zamanlarda artmasına rağmen, kişisel gelir vergisinin nispi olarak düşük payının da etkisiyle gelir dağılımı eşitliğini destekleyici bir refah rejimi niteliği göstermemektedir. Son

dönemde kadınlar ve gençler gibi grupları kapsayan bir yapıya yönelmek suretiyle dikey dağılımı güçlendirmek hedeflenmiştir.

ABD’de refah rejimlerinde gelir testine dayalı ödemelerin düzeyi yetersiz olduğundan, dikey yeniden dağılım sınırlıdır^{iv}. Piyasa etkinliği başat bir yaklaşım olarak kabul edildiği için devletin gelir dağılımına etki düzeyi düşüktür.

Türkiye analiz edilen ülkeler içinde gini katsayısını önemli ölçüde düşürmüş tek ülke olmasına rağmen, bu düşüşün çok sınırlı bir kısmı refah rejimine dayanır. Gini katsayısındaki düşüş büyük ölçüde, 2001 sonrası hızlı düşüşler kaydeden faiz oranları nedeniyle üst gelir dilimlerinin gelir paylarındaki azalmadan kaynaklanmaktadır^v. Türkiye’de son 10 yılda sosyal harcamalarda önemli artışlar olmasına rağmen, sosyal harcama artışlarının gelir dağılımı eşitsizliğini ve yoksulluğu azaltıcı etkilerinin sınırlı kalması, geçerli sosyal refah rejimi ile ilgilidir. Bu rejim, sosyal transferlerin ulaştığı nüfusun kısıtlı olması ve farklı gereksinimleri karşılayabilecek sosyal transfer mekanizmaları bakımından önemli yetersizlikler gösterir (Yentürk, 2013). Bu sistemde, kategorik yoksulluk tanımının yapılması ve gençlerin ve çalışan yoksulluğunun kapsama alınmaması, sosyal koruma sistemine dahil olanlara sağlanan sosyal transferlerin miktarının bireyleri yoksulluk sınırı üzerine taşıyacak bir gelir artışı sağlamaması gibi nedenlerden ötürü sosyal transferlerin geliri yeniden dağıtıcı niteliği düşüktür (Özer ve Balseven, 2015).

Çalışmanın ikinci sonucu, refah rejimlerinin önemlerini korumalarına rağmen gelir dağılımını iyileştirici niteliklerinin azalmasıdır. Öncelikle, refah devletinin vergiler yönüyle gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi sınırlıdır. Vergilerin harcanabilir gelir içindeki payının yüksek olmasına rağmen gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin düşük olmasının nedeni, 2000’lerden bu yana OECD ülkelerinin çoğunda en üst dilim marjinal vergi oranlarının 10 puandan fazla düşmesidir. Vergi tarifesinin artan oranlılığı büyük ölçüde düşük gelirlilerde yapılan değişikliklerle artmıştır. İsveç düşük ücretliler açısından istidamı cazip kılmak için getirdiği düzenleme (in-work benefit) ile kişisel gelir vergisinin artan oranlılığını artırmıştır. Benzer biçimde Almanya vergisiz indirim miktarını artırmıştır. Bununla birlikte vergi harcamaları ve sermaye kazançlarının vergilendirilmesine ilişkin düzenlemeler düşük gelirli vergi ödeyicilerinden ziyade yüksek gelirlilerin vergiden sonraki gelirlerini artırır. Aynı şekilde, ABD’de ikinci dünya savaşından bu yana vergi oranları indirime ilişkin reformlarda en zenginler, fakirler ve orta sınıfa göre daha fazla yarar elde etmişlerdir. ABD’de sermaye kazançlarına yönelik indirimler vergi sisteminin gelir dağılımı üzerindeki etkisini sermaye kesimleri lehine çevirir (Wolf, 2009: 591). Ayrıca, vergi sisteminde gelir vergisinin toplam vergi gelirleri içindeki payının düşük olması (Almanya)ve fakir ailelerin büyük ödeyiciler olduğu tüketim vergilerinin vergi sisteminde ağırlıkta olması (Türkiye) gelir dağılımını regresif yönde etkilemektedir.

Refah rejimlerindeki reformlar sosyal harcama bileşenlerini değiştirerek gelir dağılımı üzerinde etkili olmuştur. Emeklilik reformlarında katkılar ile yararlar arasındaki bağı güçlendirilmesiyle dikey yeniden dağılım (bireyler arasında) değil, yatay yeniden dağılım (kişinin yaşam süresince) önem kazanmıştır. Gelir dağılımını olumsuz etkileyen bir diğer kalem İsveç dışında ele alınan ülkelerde güçlü yeniden dağılım etkisi olan ailelere nakit desteklerin düşük düzeyidir. Oysa bu desteklerden (örneğin Türkiye’de son dönemde getirilen gelir testine dayalı olarak verilen çocuk yardımı) düşük gelir gruplarındaki aileler önemli fayda elde eder. Kıta Avrupası refah rejimlerinde üniversal ya da yoksullara yönelik nakdi ödemeler azalırken, genellikle geliri daha yüksek toplum kesiminin yararlandığı hizmetler artmıştır. Yoksulluğu azaltmaya dönük düşük gelirlilere yönelik gelir desteğine dayalı sistemler, istihdamı caydırıcı etkileri öne sürülerek belirli şartlara bağlanmış ve azaltılmıştır. Bu dönemde öne çıkan, istihdama dönük teşvikler, işsizlik ödemelerinde kesintiler, gençler, kadınlar ve düşük kalifiye işçiler gibi belli grupları hedefleme, gelir testi, piyasa temelli hizmet sağlama, çocuk bakımı ve eğitime dönük harcamaların yeniden dağıtıcı etkisi nakit desteklerin etkisinden daha azdır (Hemerijct vd.2013:76).

Nihayet, 2000’lerde transfer ve vergilerin hanehalkı harcanabilir geliri içindeki payının düşmesi, bu payın dikey eşitlik yönünde kullanılmamış olması ve düşük gelir dilimlerinin aldığı sosyal yardımların azalması bir arada değerlendirildiğinde, yeniden dağılım etkisinin azalması söz konusu olmuştur. Bu gelişmeler sonucu Türkiye hariç üst gelir gruplarının gelirinde artış ve alt gelir gruplarının gelirlerindeki azalış gelir dağılımı eşitsizliğindeki bozulmayı büyük ölçüde açıklamaktadır. Ele alınan ülkeler arasında gelir dağılımı en adil olan İsveç 1987-2013 arasında gini katsayısı ile ifade edilen eşitsizlikteki artışın (4.2) en yüksek gerçekleştiği ülkedir. Çalışmada ortaya konulduğu gibi, eşitsizliği azaltma etkisi vergilerden fazla olan transferlerin hanehalkı harcanabilir geliri içindeki payı İsveç’te OECD ortalamasından çok daha fazla düşmüştür. Ayrıca, hanehalkı gelirlerinin üst dilimlerde gösterdiği yüksek artış, büyük ölçüde, vergi sisteminin bu dilimlerde gelir dağılımını düzeltici etkisinin düşük olduğunu ifade eder.

İsveç ve Almanya’da refah reformlarında sosyal yardımların emek arzı ve istihdam üzerindeki etkilerinin gündeme alınması, refah devletinin büyüklüğü ve kaynakların dağılımında mikro-etkinlik yönleriyle etkinlik amacının önem kazandığını göstermektedir. Reformların gelir dağılımı sonuçları kısmen de olsa etkinliğin sağlanması amacının eşitliğin azaltılması amacının önüne geçip geçmediğini sorgulamayı gerektirir. Oysa, Devletin gelir dağılımı işlevini yerine getirememesi hem adalet hem de etkinlik işlevini yerine getirememesini ifade eder. Bu anlamda, aktivasyon politikaları ve hizmetlere yönelik harcamalar nakit transferlerin yerine geçmekten ziyade onları tamamlayıcı olarak düşünülmelidir. Özellikle, toplumun en ihtiyaç içindeki kesimlerinin gelirlerinde iyileştirme sağlanması gelir dağılımı açısından önem taşır.

KAYNAKLAR

- Adema, W., P. Fron, M. Ladaique, (2011), Is the European Welfare State Really More Expensive?, OECD, Paris.
- Arın, Tülay (1997),“Anayasal İktisat ve Refah Devleti”, Ekonomik Durum, Bahar-Yaz:41-106.
- _____ (2015), Kriz, Devlet, İktisat ve Sosyal Güvenlik Politikaları, Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul.
- Atkinson, A.B.(1995), “The Welfare State and Economic Performance”, National Tax Journal, VolXLVIII(2): 171-198.
- Barr, N. (1992),“Economic Theory and the Welfare State”, Journal of Economic Literature, Vol. XXX(June) :741-803.
- _____ (2004), Economics of the Welfare State, fourth edition, Oxford University Press, New York.
- Esping-Andersen G. (1990), The Three Worlds of Welfare Capitalism, Princeton University Press, Princeton.
- Esping-Andersen G. and, J. Myles (2009), Economic Inequality and The Welfare State, in The Oxford Handbook of Economic Inequality, edit. W. Salverda, B. Nolan, T. Smeeding, Oxford University Press, New York.
- Fuest, C., J. Niehues, and A. Peichl, 2010, Distributive Effects of Tax Benefit Systems in the Enlarged EU, Public Finance Review, Vol 38(4), 473-500.
- Garnero, A.,A.Hijzen, S. Martin (2016), More Unequal But More Mobile? Earnings Inequality and Mobility in OECD Countries, IZA, Bonn.
- Hemerijck, A., V. vd.(2013), “European Welfare State in Motion”, İnternet Adresi:http://www.neujobs.eu/stes/default/files/NEUJOBS_WP_DS%22_revision/std/na/national_accounts_at_a_glance_22200444.htm ,Erişim Tarihi: 01.01.2017.
- Immerwoll, H. (2011), Redistribution Policy and In Equality Reduction in OECD Countries: What Has Changed in Two Decades?, IZA Discussion Paper No.6030, October.
- Joumard, I. M. Pisu, D. Bloch (2012), Tackling Income Inequality: the Role of Taxes and Transfers, OECD Journal of Economic Studies, Vol. 2012, OECD, Paris.
- Kenworthy, L. and J. Pontusson, (2005), “Rising Inequality and the Politics of Redistribution in Affluent Countries”, Perspectives on Politics, Vol.3, No.3, 449-471.

- Leibrecht, M.M. Kleinand O. Onaran (2011), “Globalization, Welfare Regimes and Social Protection Expenditures in Western and Eastern European Countries”, *Public Choice*, Vol.148: 569-594.
- OECD (2008), *Growing Unequal, Income Distribution and Poverty in OECD Countries*, OECD, Paris
- _____(2011), “Growing Income Inequality in OECD Countries: What Drives it and How Can Policy Tackle It?”, İnternet Adresi, www.oecd.org/social/soc/47723414.pdf , Erişim Tarihi: 11.09.2016.
- _____(2012), *Income Inequality and Growth: The Role of Taxes and Transfers*, Economics Departments Policy Notes, No.9, January, OECD, Paris
- _____(2014), *Focus on Inequality and Growth*, December, OECD, Paris
- _____*National Accounts at A Glance*, İnternet Adresi, www.oecd.org/std/na/national-accounts-at-a-glance-22200444.htm, Erişim Tarihi:19.12.2016.
- _____(2015), *Government at a Glance 2015*, Paris: OECD.
- Özer, E.E,ve H. Balseven (2015), *Son dönem Sosyal Devlet Anlayışı ve Sosyal Harcamaların Eleştirel Bir Analizi*, Sosyal İnsan Hakları Uluslar arası Sempozyumu VII, Bildiriler, 10-11 Aralık 2015, Denizli, Sosyal Güvenlik Denetmenleri Derneği Yay., Ankara.
- Önal, A. Y. ve S. Temelli (2011),“Sermaye Birikimi-Vergi Yapısı İlişkisi Bağlamında Gelir Bölüşümü: 1960-2009 Türkiye Örneği”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 44, Sayı 3, Eylül, s.57-84.
- Pierson, Paul (2001),*The Politics of the Welfare State*, edit,Oxford University Press, New York.
- Smeeding, T. (2004), *Public Policy and Economic Inequality: the United States in Comparative Perspective*, Luxembourg Income Study Working Paper Series, February.
- Selim, R.,Günçavdı, Ö., A.A. Bayar (2014), *Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı Eşitsizlikleri: Fonksiyonel Gelir Kaynakları ve Bölgesel Eşitsizlikler*, TÜSİAD Yay., İstanbul.
- Sönmez, Sinan (2011), *Kamu Maliyesinin Sürdürülebilirliği, Mali Disiplin ve Sosyal Yurttaşlık*, 323-336. İçinde *Kriz ve Maliye Düşüncesinde Değişim*, İzzettin Önder’e Armağan, editörler. A. Pınar, A.H.Köse, N. Falay, SAV Yay., İstanbul.
- Solt, F. (2016), “The Standardized World Income Inequality Database”, *Social Science Quarterly*, Vol.97 (5):1267-1281.

- Yükseler, Z. E. Türkan (2008), Türkiye’de Hanehalkı: İşgücü, Gelir, Harcama ve Yoksulluk Açısından Analizi, TÜSİAD Yay., İstanbul.
- Yentürk, Nurhan (2013), ‘Türkiye’de Yoksullara Yönelik Harcamalar’, ODTÜ Gelişme Dergisi, Vol(40):433-464.
- Wilensky, H.L. and Lebeaux, C.N. (1965), Industrial Society and Social Welfare, Free Press, New York.
- Wolf, E. N. (2009), Poverty and Income Distribution, Second Edition, Wiley and Blacwell, West Sussex.

Ek Tablo: İsveç, Almanya, ABD ve Türkiye'ye Ait Gini katsayıları

	İsveç		Almanya		ABD		Türkiye	
	gini net	gini market	gini net	gini market	gini net	gini market	gini net	gini market
1987	21,22	42,97	26,19	43,78	34,11	46,13	41,66	46,75
1988	19,13	38,93	26,06	43,75	34,46	46,60	41,99	47,06
1989	18,98	38,82	25,94	43,62	34,56	46,75	42,33	47,37
1990	17,59	36,25	26,41	44,94	34,67	46,87	42,66	47,68
1991	20,38	41,76	26,73	46,07	34,62	46,82	42,99	47,99
1992	22,93	46,25	27,05	47,20	35,12	47,41	43,32	48,30
1993	22,41	46,87	27,01	46,38	35,55	47,94	43,66	48,61
1994	22,21	47,77	26,76	45,89	36,11	48,61	43,99	48,92
1995	22,12	48,92	26,95	46,71	35,93	48,35	43,54	48,49
1996	21,77	48,57	26,94	47,10	35,99	48,34	43,10	48,06
1997	21,70	48,53	26,92	47,36	36,01	48,22	42,65	47,63
1998	22,49	47,97	26,70	47,17	36,14	48,35	42,20	47,20
1999	23,55	47,49	26,67	47,28	36,00	48,04	41,76	46,77
2000	25,21	46,81	26,62	47,38	35,71	47,50	41,31	46,34
2001	23,72	45,74	27,23	48,43	35,89	47,74	41,37	46,74
2002	22,91	45,00	27,77	49,43	35,98	47,86	41,29	46,10
2003	22,50	44,53	27,89	49,69	36,18	48,18	41,31	46,08
2004	23,04	45,55	27,85	49,70	36,41	48,62	40,90	44,97
2005	23,74	46,52	28,22	50,33	36,78	48,87	40,57	44,69
2006	24,60	47,77	28,47	50,63	37,00	48,79	39,87	43,75
2007	25,53	48,96	28,70	50,81	37,13	48,30	39,44	43,49
2008	25,67	49,49	28,71	50,96	36,75	48,82	38,86	42,63
2009	25,58	49,63	28,68	51,00	36,62	49,51	38,41	42,48
2010	25,06	49,35	28,64	51,04	36,70	50,72	37,66	42,04
2011	24,96	49,51	28,87	50,38	36,86	50,34	37,19	42,27
2012	24,77	49,42	29,04	49,44	37,21	50,51	36,44	41,75
2013	25,46	50,92	29,54	51,22	37,72	50,81	36,62	41,93

Kaynak: Solt, F. (2016), "The Standardized World Income Inequality Database", Social Science Quarterly, Vol197 (5):1267-1281 verilerinden tarafımızca derlenmiştir.

NOTLAR

ⁱ Nakit transferler (cash benefit) genel anlamda ihtiyaç içinde olanlara yönelik nakit ya da finansal sosyal yardımları ifade eder.

ⁱⁱEsping Andersen'in Karl Polanyi'den esinlenerek tanımladığı meta alanı dışına çıkarma (de-commodification) bir kişinin yaşamını piyasaya bağımlı olmadan sürdürebilmesini mümkün kılan hakların kazanım sürecidir (Ayrıntı için bakınız Esping Andersen 1990:3).

ⁱⁱⁱ Gelirin fonksiyonel dağılımı piyasa gelir dağılımı olarak adlandırılırken devletin gelir dağılımına müdahalesi sonrası gelirlere harcanabilir gelir denilmektedir. Harcanabilir gelir, piyasa gelirine nakit transferler eklenip gelir vergileri düşürülerek elde edilir.

^{iv}Wolf'a göre (2009:549) ABD'de ihtiyaç içinde olan ailelere yapılan yardımların hem toplam harcamalar içindeki payı hem de düzeyi düşüktür. Söz konusu ailelere dönük yapılan geçici yardımlar ve gıda pullarının toplam harcama içindeki payı %4'tür. Hesaplamalara göre, ailelere sağlanan geçici yardımlar 2003 yoksulluk eşliğinin sadece %35'ini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, gelir testine dayalı söz konusu yardımların düzeyi ve kapsamı dikey eşitlik etkisinin sınırlı olduğunu göstermektedir.

^v Ayrıntılı bilgi için Bkz. Yükseler vd. 2008, Selim vd. 2014.